

Tunç Korun

insan haklarına alternatif: kişi hakları

Ayakkabı numarası daha büyük olanın öbürünü yönetme, ona izin verme/yasak koyma ve kötü bakma hakkı var mıdır? Hiyerarşik toplumda ayakkabı numarası daha büyük olanın daha üstte olma durumu meşru mudur? 44 numara ayaklı biri 39 ayaklıya sorumluluklarını hatırlatıp "gelecek sefere bu kadar hoşgörülü olmayacağını" söylerken ve 39 ayaklı ezik büzük özürler dilenirken; olayı seyreden 40, 41, 42 ve 43 ayaklıların bu ilişkiyi olumlu, yerinde ve doğal karşılama ları doğal mı? Benim cevabım, *evet öyle görünüyor*.

Artık bir kişi standartları enstitüsü kurulmasının zamanı geldi. Kişi ilişkilerini netleştirmek için böyle bir örgüt kurulmalı ve hepimizi numaralamalı: sen entelsin bu tarafa, magandalar öbür yana, bu masa Cumhuriyet okuyanlara, Reebok giyenler karşı kaldırımdan...

Böyle bir örgüt git gide büyüyen bir sorun olan *karşıdakinin kaç paralık adam olduğu* konusunda değerlendirme ölçütlerini koyacaktır. Eğer insanların da bir piyasasından söz etmek mümkünse, değerlendirme yerine *fiyatlandırma* da denebilir. Birinin karşısında, şu çevrede, bu organizasyonda hor görülen, aşağı sayılan bir kişi, başka bir yerde değerli biri sayılabilir, değerlendirme standartları bu konuya bir açıklık getirecektir.

Evet artık kişileri değerlendirme ölçütleri son derece net. Yani kişileri boy sırasına (ya da ayakkabı numarası sırasına) dizmişçesine sıralamak kolay, yani kişisel her türlü niteliğin niceliğe tahvili (bozdurulabilmesi) mümkün. Olmadı, demek istediğimi anlatamadım, en iyisi işi daha da çorba edip başka bir benzetme yapmak: Paraya benziyoruz efendim!

Para, soyut değeri temsil eden, bir cüzdanın içinde kolaylıkla tasnif edilebilen katıksız nicelik olma vasıflarıyla ve bir de her kağıt paranın üzerinde bazı suratların yer alması ve bu suratların birbirine inanılmaz derecede benzemesi gibi özellikleriyle böyle kötü bir benzetmeye alet oluyor.

Cebimizle beynimiz arasındaki damarlardan, elini kolunu sallaya sallaya geçen para adlı virüs bedenimizin merkezi işletim sistemini ele geçirdiğin-

den beri, artık biribirimizden her paranın üzerindeki suratlar kadar farklıyız ve de o suratlar gibi bakıyoruz. 5'lik mi 10'luk mu olduğumuza suratımızın altındaki, karşısındaki veya arkadaki rakamlar okunarak kolayca karar verilebilir.

Şimdi yazacağıma itiraz edecek olanları anlıyorum ama: iyi giyinmenin veya ayakkabı boyatmanın veya iyi konuşmanın veya çarpıcı düşüncelerin artık böyle de bir anlamı vardır; *imaj meselesi*.

Burada durup bir kavram saptaması yapmak gerekli: Kişi ve insan kavramlarını farklı anlamlarda kullanıyorum, bence *insan* (human) kavramının birinci vurgusu doğal bir canlı olarak türselliliğimize; ikinci vurgusu ahlaki. *Kişi* (person) kavramında vurgu bence daha çok toplumun bir üyesi oluşumuza yapılıyor, her üye gibi farklıyız çünkü *kişilik* var.

İmajın, görüntünün önemi neye rağmen artmaktadır? Bu artışın azalttığı nedir? *Bozulan aslımız*' sizce nasıldı, neye benziyordu? Herşeyden önemlisi kişi olmayı nasıl tasarlıyorsunuz, nasıl olmalıydık? Fıkra'yı herkes bilir: *oğlum kral olmuşsun, ama adam olamamışsın*, sizce bu fıkradaki *adam* nasıl bir kişiydi?

Bu fıkradaki adam gibi bir adam günümüzde ne tür müzik dinlerdi, nasıl giyinirdi, hangi takımı tutardı, çocuklarına nasıl davranırdı, ne iş yapardı, hangi okulu bitirirdi, hangi partiye oy verirdi, hangi gazeteyi okurdu? Evet bu fıkradaki adamı değerlendirdiniz, artık o fıkradaki adam olamaz. Hiyerarşik değerler sisteminizin herhangi bir kategorisine girivermiştir, benim de standartlaştırılma dediğim bu, dilerseniz siz sıkıştırılma da diyebilirsiniz.

Gençlik de buna itiraz ediyor: Madem bir takım değer yargılarına uyması beklenmektedir, o takdirde bunları bizzat yaşayacak olan olarak genç, kararı kendisi vermek ister. Standartlar kendisinden önce, kendisine danışılmadan konmuştur. Şöyle haykırır: *Sizin değer yargılarınız gayri meşrudur, çünkü onlar size ait değil!* Benim, bana ait yargılarım olacak, çünkü ben ben olmak istiyorum! Gençliğin bütün zamanlardaki itirazı zaten bu değil mi**.

KEMAL GÖKHAN GÜRSES

Kişinin hayatı algılayışını, anlamlandırmasını belirleyen yargıların standartlaşması tek bir kişiliğin toplum karşısında ezilmesi, yok edilmesidir; toplumun *kişiyi* acımasızca yoksayması, kişinin toplum karşısında varlığının sıfırlanması anlamına gelir.

Ama gerçekten öyle, insanı toplumsal insan yapan, kişi yapan toplumun tek bir kişinin varlığını kabulü, kişi olarak ona gösterdiği saygı değil midir? Bir *kişi* olarak varlığınızın başkalarının kabul edilip edilmemesi ölüm/kalım sorunuz değil mi? Standartlaşma yokeder; artık özelliği, kişiselliği olan bir insan değil, tek özelliği (3, 7 veya 10'luk olarak) öbürünün üstünde ya da altında olmak olan bir *şey* olursunuz.

Nasıl olsa bir gün siz de yok olacaksınız, ama bugün varsınız. Hepimiz Türk veya Kürt olmadan, müslüman veya dinsiz, erkek veya kadından, sağcı veya solcu, yerli veya yabancı, ebeveyn veya evlat, şoför veya yolcu olmadan önce bir *kişi* olarak varız. Öldükten sonra elbette bir gün unutulacağız, ama yaşarken unutulmak, yok sayılmak, farkedilmemek; işte bunu kimse haketmiyor, kimse kaldıramaz.

Doğayla daha sıkı bir ilişki içindeyken varolduğumuzu, birşeyleri değiştirebildiğimizi, ellerimizi daha fazla duyumsuyorduk, büyük şehirlere kapatılan insanın, medyalar karşısında kategorilere kısıtlanan insanın, magazine, paranın gücüne maruz bırakılan, daha da önemlisi birbirine maruz bırakılan insanın varolduğunu duyumsamaya ihtiyacı var. Kişiselleşmek, tek başına ayakta durabilmek diğerlerine rağmen ve diğerlerine karşı yapılan bir mücadele oluyor.

* Bozulan aslımız, tabii ki ironik bir kullanım, ne bir geriye dönüş mümkün, ne de bir aslımızdan, doğal ilk halimizden sözetmek doğru olur. Ama bu demek midir ki iyiye gidiyoruz, iyiye mi gidiyoruz efendim?

** Kişi gençse, bu yazıya da itiraz etmelidir; *ol* denen hiçbirşeyi olmamaya kararlı bir genç olarak.

*** Men At Work'ün *Touching the Untouchables* şarkısından alınmış bir söz. Çevirisi biraz zor, *kayda değmezler* saygı gösterin gibi bir şey.

Toplumun küfür edebiyatında, varolma kompleksinin sendromlarına fazlasıyla rastlamak mümkün: "Sen benim kim olduğumu biliyor musun", "sen kim olduğuna sanıyorsun", "benim karşımda hafif kalırsın", "beş para etmezsin", vs, vs, vs.

Adam sayılmaya, var olduğunun toplum tarafından kabul edilmesine kişilerin ihtiyaçları var, kişiler demek az: toplumun topunun ihtiyacı var. Herkes bunun için mücadele ediyor ve herkes kendi varlığını farketmek için öbürünü yok sayıyor (varolmak yoksaymaktan geçiyor). Terside de olabilirdi, kişi kendi varlığını başkasının varlığını kabul ederek de ispat edebilirdi, ama bizimki gibi başka toplumların hayranı olmuş toplumlarda bu özelliklerle zor.

Kişilerin marjinalliği, kişiler paradaki suratlara benzedikçe, kişisellik standartlaştırılarak yok edildikçe kabarıyor, aşınılaşıyor. Bir kişi, varlığının kabulüne ne kadar ihtiyaç duyarsa, varlığının dışavurumlarını, görüntülerini o kadar aşınılaştırmak durumunda (hatta zorunda) değil midir? (*respect the disrespectables*)***

Varolma kompleksi ilerledikçe, bir kişinin varolduğuna inancı azaldıkça, fanatik futbol seyircisi oluyor, evde karısını çocuklarını dövüyor, saç uzatıp yırtık kot giyiyor, içki içip arabasını yayaaların üzerine sürüyor, işyerinde alt/üst kavgası içinde birilerine bütün gün diş gösteriyor, tırnak geçiriyor bunun da adı hayat mücadelesi oluyor. Adam olduğuna kendini inandıramayan kurtadam oluyor.

Eskiden sanki daha manevi bir toplumduk, ruhumuz çalındı, yeni ruhlara arar gibiyiz. *Bu duruma düşmeyi hakettik mi?* veya en iyisi *ukalalığıma verin*, ne de olsa işlerin yürümesi gerekiyor.

Peki ama paradaki suratların bakışlarında (*allah kahretsin*) hiç mi suçluluk okunmuyor?

s i l i n m e y e n k u l a 

Gülay'dan

...sabahın erkeninde sırlıslıkam olunmuşuz iğden...

...bir tek...bir tek...bir tek...

düşün.

ce

sonsuz düzenek

i  i n e ;

7.15 servisindeki kokularını kaırmayacaklardı
biri gözlerden uzakta başparmağını prese kaptırmaya giderken
diğeri vücutlarına yapışan artıkları hi durmadan yıkayacaklardı
duyacaklar mıydı daha makinalarının paslı seslerini?

bir diğeri meydandaki en güzel taşa uzanmak üzereydi
iğlik oldu

"B e n i A  ı k E t t i n i z"
ayıp ettiniz!

şimdi sen bu ayıbın üstüne oturmuşsan
ve bakışlarının ritmi bozulmamışsa
ve yine sevdalıysan sessiz konuşmalara
bize fırsat kalmaz anlıyor musun

susmaktan

ama bu kalemse ve damlatılacaksa sokak ortasına
mayıs da gelmek üzereyken kağıtlarımı sana veriyorum

sadık akfırat

B e -
yaz Man-
to bir Graf-
fiti Tanıtım ya-
yınıdır. Ücretsiz
postalanır, periyodik
değildir. Graffiti adına
sahibi: Ertuğrul Karabulut.
Sorumlu müdür: Yılmaz z-
türk. Baskı: Yazır Matbaacılık.
Yazışmak iin: İ. Enis Akın, PK:13,
Koşuyolu, İstanbul. Varsa gönderilme-
sini istediğiniz kişilerin adreslerini bize
bildirebilirsiniz.